

Når lærere ønsker å utvikle egen undervisningspraksis

■ AV GERD GRIMSÆTH OG ODDRUN HALLÅS

Lærerens undervisning betyr mest for elevenes læring, og i læreryrket er det gode muligheter for å forbedre forutsetningene for god undervisning. Noen viktige premisser er samarbeid og refleksjon over ulike tilnærminger til undervisningen. Bruk av Lesson Study kan være en god modell for å arbeide med slike forbedringer i skolen.

Skolens samfunnsoppgave er tosidig, på den ene siden er det et krav om at skolen skal bidra til å utvikle elevenes kompetanse til å delta i kunnskapssamfunnet – og på den andre siden kreves det at skolen selv fungerer som en kunnskapsorganisasjon og dermed setter søkelys på personalets læring og kompetanseutvikling (Dale, 2010). Læreren betyr mye for elevenes læring i skolen. Samtidig har faktorer som lærernes mulighet for videre kompetanseutvikling og samarbeid i et profesjonsfelleskap stor betydning for lærerens profesjonsutvikling (St.meld. 31, 2007 – 2008).

Men lærernes profesjonsutvikling har ikke fått spesielt mye oppmerksomhet (Lillejord, 2005). Evalueringen av Kunnskapsløftet (Hagen & Nyren, 2009) peker på at lærerne i liten grad har vært med på å definere egne kompetansebehov og bestemme hvilke tiltak som dermed burde settes i gang. Det påpekes videre: «En slik manglende grad av forankring skaper et dårlig grunnlag for at kompetanseutviklingen skal føre til forbedringer av undervisningspraksis» (s. 14).

Blossing et al (2010) peker på at til tross for at lærerne har deltatt i programmet *Kunnskapsløftet 2005 – 2009*, så fortsetter de med undervisningen som før. Det kan bety at den læringen som har funnet sted hos lærerne gjennom etterutdanningsprogrammet, ikke kommer til uttrykk i

undervisningen. Blossing et al etterlyser en modell for profesjonell utvikling som kan forbedre *både* undervisningen og kvaliteten i emnet det undervises i. I denne artikkelen vil vi presentere en modell som kombinerer disse to på en slik måte at elevenes læring blir bedre.

En modell for forbedring av undervisningen

Lesson Study er en modell for forbedring av undervisningspraksisen i en lærergruppe, i hele personalet eller ved alle skolene i en kommune. Det handler om et kollegium som utvikler sin egen profesjonalitet for å forbedre elevenes læring (Fernandez, 2008). Ved bruk av Lesson Study vil lærerne produsere kunnskap om egen lærervirksomhet som kan være redskapsmedierende (Eriksson, 2010). Modellen har vært benyttet i Japan siden midten av 90-tallet, fikk deretter fotfeste i USA og sprer seg nå til andre land.

«Lesson Study is not about the teacher; it is about the lesson» (Easton, 2009, s. 12). Når lærernes undervisningspraksis er gjenstand for forbedring, er det selve undervisningsøkten og elevenes læring som må være gjenstand for nærmere undersøkelse. Da blir undervisningsøktene kalt «Research Lesson». I en «Research Lesson» dokumenteres undervisningen ved hjelp av observasjon, ofte filming. I etterkant er analyse og

refleksjon av undervisningsøkten viktig. Fremgangsmåten ved bruk av Lesson Study blir da som følger:

- Sette mål for elevenes læring med utgangspunkt i det de strever med
- Kollektiv planlegging av undervisningsøkten for å nå målene, samtidig som man legger til rette for at undervisningsøkten er en «Research Lesson»
- En av lærerne gjennomfører undervisningsøkten, mens de andre samler data om elevenes læring, atferd, engasjement og annet ved observasjon og filming.
- Lærerne samles så for å analysere datamaterialet for å finne ut om undervisningen førte til måloppnåelse. Dersom nødvendig, planlegges forbedringer i undervisningspraksisen.
- Eventuelt gjennomføres en ny og forbedret undervisningsøkt med en annen gruppe elever (Lewis 2002).

Lesson Study er en modell som kan tilpasses ulike behov for profesjonell utvikling av undervisningen i en lærergruppe. Ulike deler av modellen kan følges, justeres og vektlegges forskjellig. For at Lesson Study skal fungere, nevner Lewis et al (2004) syv «key pathways» til forbedring, som bør ligge til grunn for at bruk av modellen skal bli vellykket: Elevene skal oppnå økt kunnskap om emnet, lærerne skal få økt kunnskap om undervisningen, få økt sin evne til observasjon av elevene, oppnå et tettere kollegialt nettverk, se tydeligere forbindelse mellom daglig undervisningspraksis og langsiktige læringsmål, oppnå en sterkere motivasjon for å arbeide med dokumenterte forbedringer og utvikle og dele gode undervisningsplaner i kollegiet.

Refleksjon over egen undervisningspraksis

En av grunnene til å bruke Lesson Study er lærernes behov for å gå i dybden på sider ved egen praksis (Lewis, 2000). Analyse og vurdering av et undervisningsopplegg er essensielt i Lesson Study. Dessuten, ved bruk av Lesson Study skaffer lærerne seg kunnskap om hvordan kommunikasjonen i undervisningen virker på elevenes læring.

Ved bruk av Lesson Study foretas en dypere analyse av gjennomført undervisning og en disku-

sjon om hvordan lærerne best kan forbedre sin undervisningspraksis. Diskusjonene har en dobbel funksjon. For det første vil det skje en faglig profesjonell utvikling gjennom utveksling av kunnskap og refleksjon over valgene som ble tatt. For det andre vil trening i å argumentere for sitt syn danne grunnlag for en sikrere profesjonell kommunikativ kompetanse. Målet er å få en dypere forståelse, diskutere ulike forklaringer, analysere dem og argumentere for dem. Det beste argumentet blir avgjørende for hvordan lærerne vil handle i neste undervisningsøkt (Habermas, 1999). Slik kan undervisningen stadig legges bedre til rette for elevenes læring.

Gjennom bruk av Lesson Study vil analyse, refleksjon, kreativitet og gode argumenter være viktig for lærernes profesjonelle utvikling og for en mer optimal læring hos elevene (Eriksson & Ståhle, 2010). Et kollegium som har den reflekterende persons kompetanseutvikling som peilemerke, er fremtidsorientert (Krogh-Jespersen, 2005). Det innebærer å utvikle i kollegiet de profesjonelle samtaler om elevenes læring, om undervisningen, om de forskjellige samarbeidsrelasjoner, om egen lærerutvikling og om strategier for forbedring av skolen som helhet. Lesson Study er en modell som kan ivareta den dypere refleksjon og diskurs som lærerne etterlyser i sitt yrke.

Utfordringer i praktisk arbeid med Lesson Study

I startfasen må det brukes tid på å forstå innhold og mening med modellen (Lewis, 2000). Det kan helt klart være utfordrende å prioritere tid til dette i en travel skolehverdag. I Lesson Study er det å samarbeide med kolleger et viktig poeng. Tid til samarbeid kan være en utfordring for et lærerkollegium, selv om det kan erstatte mye av det individuelle planleggingsarbeidet. Ved bruk av Lesson Study kreves kunnskap og ferdigheter i å observere og kunne gi konstruktiv kritikk til felles undervisningsplaner. Dette er områder som stadig må videreutvikles og kan derfor oppleves å være tidkrevende (Liptak, 2002).

En annen utfordring kan være å få støtte hos ledelsen når noen lærere/ hele kollegiet ønsker å gjennomføre Lesson Study. Buckwalter (2002) fremhever hvor nødvendig det er at ledelsen både

er enig i bruk av Lesson Study og fremstår som en pådriver i arbeidet.

I Lesson Study er innsamling av data gjennom bruk av videofilming blitt vanlig å benytte, og det å filme i klasserommet vil påvirke det som skjer (Munthe, 2005). Det er opplagt at både lærere og elever kan bli påvirket og endre atferd når de blir observert eller filmet, men dette vil mest sannsynlig kun skje i oppstarten. Dessuten, videofilming skjer ikke hele tiden. I Lesson Study må man bevisst velge de situasjonene som skal filmes, ellers risikerer man bare mengder av dokumentasjon som er ubrukelig for analyse.

Et kontinuerlig utviklingsarbeid for å forbedre undervisningen kan være med på å bedre forholdet lærere har til forandring (Dahl, 2008). Det er ikke snakk om omveltninger, men gradvis endring over tid, og lærerne er selv med å styre prosessen. At skepsis mot og misnøye med endringer kan prege et lærerkollegium, er likevel en realitet, og alle lærere er ikke like mottakelige for endrings- og utviklingsarbeid. Dahl (2008) peker på at skepsis til nye endringer kan være knyttet opp til reformprosessene som har vært, som ikke alle alltid ser nytten av. «Slik sett, kan lærerane kanskje oppleve Lesson Study som endå noko nytt, noko utanomfagleg som dei vert pålagde å gjere, og som går utover det faglege arbeidet dei vil gjera» (Dahl, 2008, s. 84). Men her trenger det ikke være noen motsetninger, for ved bruk av Lesson Study har en muligheter til å forbedre undervisningen nettopp for å heve kvaliteten på det faglige.

Om å se sine kollegaer som en ressurs

Når lærere tar ansvar for sin egen profesjonelle utvikling og ser sine kolleger som en ressurs, vil det kunne styrke elevenes læring (Laursen, 2004). Lesson Study kan være en modell og arbeidsmåte for kollektiv utvikling av undervisningspraksisen. Holdninger som at det er «min klasse» og «mitt fag» er vel passé? Det er sagt at japanske lærere ser det som et privilegium å få være med på å utvikle seg som lærer gjennom å observere, diskutere og planlegge sammen med andre lærere. En slik profesjonell tilnærming til undervisning ville være et godt utgangspunkt for lærere som ønsker å utvikle egen undervisningspraksis.

LITTERATUR

- BLOSSING, U., HAGEN, A., NYEN, T., & SÖDERSTRÖM, Å. (2010). Hvordan forbedre skoler? *Bedre skole* (3), 19–23.
- BUCKWATER, W. (2002). *Lesson Study Brings Rewards and Challenges. Research for better Schools*, 5(2), 4–6. *Research for better Schools*, 5(2), 6–10. Lastet ned 14. desember 2010 fra http://www.rbs.org/SiteData/doc/currents_0502/currents_0502.pdf
- EASTON, L.B. (2009). *An Introduction to Lesson Study*. Florida: Florida and the Islands Regional Comprehensive Center.
- ERIKSSON, I., & STÅHLE, Y. (2010). *Mätandets idé – en learning study i Botkyrka kommun*. Rapport. Stockholm: Stockholms Universitet.
- ERIKSSON, I. (2010). *Lesson study*. Forelesing. SAS-hotellet, Bryggen, Bergen, 3. oktober.
- FERNADEZ, C. (2008). *Japanese Lesson Study*. Video-forelesing. Lastet ned 25. oktober 2010 fra <http://www.youtube.com/user/VanderbiltUniversity#p/search/0/yv-7xmZDozo>
- DAHL, O.E. (2008). *Lesson study. Ein japansk kompetanseutviklingsmodell for matematikklærere*. Masteroppgåve i matematikk. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- DALE, E.L. (2010). *Kunnskapsløftet: På vei mot felles kvalitetsansvar?* Oslo: Universitetsforlaget.
- HABERMAS, J. (1999). *Kraften i de bedre argumenter*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- HAGEN, A., & NYEN, T. (2009). *Kompetanse for hvem? Sluttrapport fra evalueringen av «Kompetanse for utvikling. Strategi for kompetanseutvikling i grunnskolplæringen 2005-2009»*. Oslo: FAFO.
- KROGH-JESPersen, K. (2005). *Lærerprofessionalitet – illusion og vision*. Århus: Klim forlag.
- LAURSEN, P.F. (2004). *Den autentiske læreren. Bli en god og effektiv underviser – hvis du vil*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- LEWIS, C. (2000). *Lesson study. The core of Japanese professional development*. Artikkel/paper til American Educational Research Association Meetings, New Orleans. 28. April.
- LEWIS, C. (2002). *Lesson Study: A Handbook of Teacher-Led Instructional Change*. Philadelphia: Research for Better Schools, Inc.
- LEWIS, C., PERRY, R., & HURD, J. (2004). A deeper look at lesson study. I *Educational Leadership*, Februar, 18 – 22.
- LILLEJORD, S. (2005). Hva er pedagogisk kunnskap? Et eksempel fra praktisk-pedagogisk utdanning. *Nordisk pedagogikk*, 25, 81 – 94.
- LIPTAK, L. (2002). It's a Matter of Time. *Research for better Schools*, 5(2), 6–10. Lastet ned 14. desember 2010 fra http://www.rbs.org/SiteData/doc/current_s_0502/320e53d8a9347dcb2243a74532a6a41/currents_0502.pdf
- MUNTHE, E. (2005). Innholdsanalyse av klasseromsvideoer; med CLASS som et eksempel. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift* (2), 159 – 175.
- ST.MELD. NR. 31. (2007-2008). *Kvalitet i skolen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Gerd Grimsæth er cand.paed. spec. og arbeider som førstelektor ved pedagogikkseksjonen ved Høgskolen i Bergen. Hennes arbeidsområder er atferdsproblemer og nyutdannede lærere

Oddrun Hallås er cand.polit. og arbeider som høgskolelektor ved idrettsseksjonen ved Høgskolen i Bergen. Hennes arbeidsområder er tverrfaglighet og helsefremmende arbeid.